

mogel ves na dan, zvenel do zadnjega bi dneva«; »moj izraz še daleč ni ves jaz«; »četudi slab je moj izraz, sree mu vendar je posoda«.) Elegika je namreč temeljni glas vsega miselnega in čuvstvenega Medveda, kjer res govori kot pesnik in ne le kot občan v okviru in prigodništvu družinskega lista. Lepo ga je mogoče v tem oziru vzporediti z Gregorčičem. Gregorčičevo »jobstvo« je sladko, sentimentalno, Medved s »Savlovim duhom« trga pesem iz sebe. Formalna, muzikalna, za Gregorčiča naravnost tipična darovitost, s katero je mogel »goriški slavec« izpeti svojo boleost in ob melodiji pozabiti, ni dana Medvedu. Medvedu zadržuje tudi klimatični značaj duše in plemena neposredno izpoved. Naivni Gregorčič je občutil ob svojem zvoku estetično ugodje, Medved se ne poslušša, nego grebe kot umski človek le še globlje v svojo rano. Gregorčič je mogel vsaj simbolično izraziti breme svojega stanu, Medved bi ga bil mogel izkleti, opisati ga ni znal. Zato je mnogo zamolčal. (Stranska misel Onemelega slavca. Poez. I. 46.) Osebnostno doživljene erotike ni pel. Da pa jo je bil doživel, dokazujejo spominske refleksije njegovih večernih let (Poezije II. str. 129 sl.). Gregorčičeva pesem je, skratka, sentimentalna meditacija, Medved kolerično reflektira. Kolerično. Zakaj prav veren, prav omejen je glede svoje čuvstvene predmetnosti: trpi za minulim, živi ob grobovih in sanji posmrtnosti, jadi se ob izgubljeni mladosti, ob minljivosti pomladi, ob samotni noči in v praznoti življenja. Iz vere, zaključkov uma in teološkega spoznanja veruje v odrešenje in ne obupa; do mirne, kvietistične resignacije v Bogu se vendar le redko pribije, prav tako redko kakor do objestnosti mlade buršikoznosti (Mnenja — Poez. II. str. 187). Baš v tem tiči problem pesnika Medveda. Skrajno je oseben, v uložni pesmi kot Gregorčič se ni mogel izpovedati. Samo eno tako pesem je pel v »Jutranjem pozdravu« (Poezije II. 192) in po Parmi je postala popevka ob preznano »Ave Marijo«. Problem pesnika Medveda je prav tisti, kakor pri Prešernu brez Čopa. Življenjsko razglasje je ustvarilo Prešerna; razglasje je dalo Medveda med epigoni, ki nikoli nikdar nobenega razglasja niso doživeli, pa niti fiktivno ne! Kakor v Prešernu, utriplje tudi v Medvedu mnogo sarkazma in satire. Čista njegova miselnost je seveda bolj široka nego globoka; bolj je socialist nego pravi filozof in Ušeničnik in Terseglav sta mnogokrat bolj v prozi prav tisto povedala. Nikoli pa ni padel Medved med tiste pesniške filozofnike, katerim je sodil Nietzsche, češ, da svojo misel patetično vozijo, ker bi peš nikamor ne prišla. Ob Medvedovih domislicah se pač včasih človek zamisli pomilujoče, n. pr. če bere o Buru in ježu, Angležu in dihurju, ali pa o

gospodični Simforozu (simferein) s potlačenim nosom, ali pa o Mencingerju, ki je lepše povedal, kakor hodil na Triglav i. t. d. Vendar pa je tudi v tej ekstemporativni Medvedovi epigramatiki toliko osebe in misli, da se mi zdi časovno in vsebinsko edina za Levstikovo in prva pred Župančičevo. Mnogotero Medvedovo invektivo bi mogel s pridom citirati vzgojitelj-apologet. Nekaj domorodnih domislic bi priporočil časnikarjem in našim političnim govornikom. Drugje namreč po svetu vse več in bolj pietetno javni govorniki navajajo svoje pesnike. Poznajo jih pač...

* * *

Izbor Medvedovih pesmi v »Poezijah« iz l. 1906. in 1909. je še vedno premalo izvejano zrno. Izvejati bi kazalo še vse zunanje prigodnice in mnogo lirsko-epske literature, ki Aškerčevi realistikni ni kos. Smotreno urejena nova izdaja Medvedovih pesmi (Jugoslovanska knjigarna menda nameruje nekaj tega) bi jasno pokazala, da je Medved ob vsej »usednini« iz tradicije samsvoj duh, velik človek, pravi pesnik, pa najsi tudi samo slovenski in še katoliški Kranjčević. V velikem narodu in v velikem umetniškem okolju, pod boljšim mentorstvom kakor je bilo Lampetovo, kateremu je celo Magnijeva Beatrika cikala preveč na moderno« (Dis. 1896), bi bil zrastel više. Pa je tudi tako baš Medved med vsemi slovenskimi pesniki tisti, čigar težko življenjsko razglasje in miselna zrelost najživeje spominja na Prešerna in s čigar »klesano« besedno lepoto se je mogel tisti čas meriti samo eden — »ulivajoči« Kette...

ZAPISKI.

JEZIKOVNE OCENE.

F. S. Finžgar: *Iz modernega sveta*. Roman. V Ljubljani 1922. Zbrani spisi III.

Roman je prvič izšel l. 1904., zdaj ga je Finžgar jezikovno in stilistično popravil. Primera med staro in novo izdajo nam kaže, da je pisatelj umetniško napredoval. V stari izdaji kakor sploh v prvih povestih je semtertja rad pretiraval, bil gostobeseden, rabil blede papirnate izraze itd.

Zdaj se mu je izraz zgostil. Krepko se glasi n. pr. zdaj: Kakor kip umetnika iz marmora — taka je bila glava Pavle (str. 60). Prej je pisal: Kakor kip največjega umetnika iz najdražjega marmora (Dom in svet, 1904, 209). Pisatelj primerja glavo s kipom iz marmora, ki ga je izklesal umetnik. Pojma umetnik in marmor že sama po sebi izključujeta slabo delo in slabo snov, zato je prilastek nepotreben; še bolj neumesten je prilastek v presežnji stopnji (največji umetnik, najdražji marmor), ker se s tem poudarek premakne s samostalnika na pridevnik in primera potem oslabi. Drug zgled: Nič več mi ne pošlje tiste rogovile, tistega Prosenca (198), prej: tiste titanske rogovile (605). Prejšnja primera ni bila jasna; zdaj vidimo, da

ne naglašava Prosenčeve velikosti (titanska), ampak nerodnost (rogovila).

Prazne besede je črtal, n. pr.: Gozd praznih buteljč je stal na mizi. Med njimi so bili ostanki mrzlih prigrizkov (62), prej: ostanki raznih mrzlih prigrizkov (209). Ali: Zdravnik je zaklopil knjigo. Obslonel je v sladki melanholiji (119), prej: v neki sladki melanholiji (339).

Istoznačnih izrazov ne ponavlja več, n. pr.: In Seme je vstopil s suženjskim licem (213), prej: s suženjsko servilnim licem (610). Marsikaj pa bi bilo treba še črtati, n. pr.: Zdi se mi tako čista in lepa ta tajnost, da se bojim zanjo in mislim, ko bi prišla javno v svet, da potemni, da se oblati (247). Izraz javno pomeni isto, kar v svet, zato ni potreben. Ali: Nemirno se je presedal s stola na stol in hodil kakor vrtoglav krog mize. Misli so se mu porajale vedno nove (228). Pojem nove je izražen že v besedi poroditi se; drugačne se ne morejo poroditi kot nove.

Opustil je pretiravanje. V prvi izdaji je pisal n. pr.: Vodopivec ... je ... izginil v salonu, odkoder je zadonela v obednico divja koračnica (214), zdaj pravi: so zadoneli akordi valčka (76). Ali: Postava se je vzravnala in zrastle do nenavadne velikosti (405), zdaj gleda bolj trezno: Postava se je vzravnala in zdelo se je, kot bi zrastle za celo pest (136). Drug zgled: Luci sicer ni ugovarjala soprogu, ali s ploho hvalosplovov tudi ni prišla na dan (542), zdaj se je ploha poglela; pisatelj pravi: dasi ni hvalila zdravnika (191). Mnogo pretiranih podob pa je sploh izpustil, n. pr.: in njih obrazi so se mu režali v lice (261), v prvi izdaji je bilo pristavljeno še: kakor divjaki, ki plešejo krog zvezane človeške žrtve (742). Ali: Toda videl ni, kako se je na ovinku pridružila črni senci še druga... in sta obe senci zavili v bližnjo beznico (43), prej še: kjer sta umazani kroni ob smradljivi pijači praznovali bedne orgije (157). — Nekaj pretiranih podob pa je še ostalo, n. pr.: Gozd praznih buteljč je stal na mizi (62), bolj nazorno bi bilo, če bi rekel samo: Prazne buteljke so stale na mizi. Ali: Bobneče mrmranje se je vmešavalo v ropot (248) itd.

Izraz je postal točnejši, slabe primere (metafore) je popravil. V prvi izdaji beremo n. pr.: Pavla je sedala na voz... Zdravnika je prevzelo. Zazdelo se mu je, da je njegovo srce sedlo k Pavli na voz in da je ostala pri njem samo suha in pusta glava (471). Da srce sede na voz vkljub vzporedni sliki: Pavla je sedla na voz — ne moremo reči. Zdaj je pisatelj rekel: da je njegovo srce šlo s Pavlo (155); ta primera je debara, kakor pravimo (v primeri): solnce gre za goro, sneg gre itd. Ali: Krotil in urejal je kaotično zmes, ki mu je brnela po glavi (613). Brni to, kar daje kak glas: čebela, zvon, žica brni; o neurejeni zmesi tega ne moremo reči; zdaj pravi pisatelj lepo: zmes, ki se mu je gnetla po glavi (223). — Ostalo pa je še nekaj slabih primer, n. pr.: Oči so se ji zasvetile, kakor bi koprena iz čiste rose legla nanje (225). Koprena je oveza (ruta, robec), v metonimičnem pomenu

rabimo lahko ta izraz tudi za tenčice. Koprena bi torej oči pokrila, ne razsvetila. Pisatelj je hotel reči: oči so se zasvetile, kakor bi se blesk (ali sij ali kaj podobnega) iz čiste rose zalesketal na njih. Slabo je tudi, da izraža primero (rosa) samo z novo primero (koprena, odnosno blesk, sij). Zopet gostobesednost. Zadostovalo bi: kakor bi se rosa zalesketala na njih. — Dalje: ...da je njeno srce zakraljevalo z vsemi bujnimi sladkostmi v njih, t. j. v lepih gradovih. Bujen pomeni prvotno divji, odtod metafora: bujno raste, t. j. raste kot divja rastlina, t. j. krepko raste; zato o bujni sladkosti ne moremo govoriti. — Dalje! Prizor: ravnatelj se je bal, da ne bo nobenega delavca v tvornico. Ko je pa v tvornici... izpoznal, da je vsak pri svojem delu, so se mu vse slutnje razblinile (255). Razbliniti pomeni v pravem pomenu kako stvar tako razvaljati, da je tanka kot blinci (mlinci), torej: stanjšati, zmanjšati; pisatelj pa je hotel reči, da so slutnje sploh izginile, saj poudarja: vse slutnje so se razblinile. — Slaba je tudi primera: »Kake razmere!« je mrmral potoma. Vse je vkovano v brezsrčno šablono (53). Šablona je nemška beseda in pomeni v pravem pomenu: vzorec, kalup, po katerem se kaj oblikuje; v prenesenem pomenu: vse po enem kopitu delati; torej bi se kvečjemu lahko reklo: Vse je delano, narejeno (ali kaj sličnega) po brezsrčni šablono. — Dalje: Njena duša je drhtela neprenehoma kakor metuljček na rosnem cvetu, ko ga nenadoma obsije gorki solnčni žarek (238). Ali metuljček tedaj drhti, t. j. se trese? Dalje na isti strani: Ali sedaj je ta sladki nemir šel za njo korak za korakom. Povsod jo je spremljal, doma in na sprehodu, v tiho sobico se je prikradel itd. Stavčna zveza nam kaže, da sladki nemir ni šel korakoma (kakor bi slovenski rekli, korak za korakom je romanska posebnost) za njo, ampak je spremljal vsak njen korak. — Nekaj primer je pisatelj v novi izdaji pokvaril. Prej je bilo prav: Misli so se mu porajale vedno nove. Toda pravzaprav to niso bile več misli, to je bilo penasto valovje, ki mu je burkalo glavo (657); zdaj je premenil: ki mu je burkalo v glavo (228). Valovje (primera za burne misli) se ni šele valilo v glavo, ampak mu je že burkalo, t. j. vznemirjalo glavo. Saj pravi prej: to niso bile več misli, to je bilo penasto valovje, t. j. misli so bile že tako burne, da se ne morejo več misli imenovati.

Finžgar je tudi jezikovno napredoval. Zdaj pravi lepo slovenski: Iz vseh vrat so vreli delavci (259), prej: so vreli v un delavci (741). Videl je ogenj v očeh, ki je švigal izpod čela (182), prej: švigal že v un izpod čela (539). Smer dejanja (ven) izraža že iz. V stari izdaji je bilo: izzivajoč z na prsi prekrižanima rokama (658), zdaj so predlogi pravilno postavljeni: z rokama, na prsih prekrižanima (232). Nekaj napak je še ostalo, n. pr.: Takole je, hahaha, če se ustrelil koga v peto (232), slovenski: če ustreliš koga v peto. Pri izlivu je voda šumela monotono pesem (135); šumeti je neprehodni glagol, zato more

le pesem šumeti ali na vodi ali iz vode ali kakorkoli. Dalje: Ali si že sedel na sodnji stol in si presodil samega sebe (243), prav: in presodil samega sebe (brez se!). Enako: Maretka je privedla iz hišice okrevajočo mater. Skrbno ji je ogrnila veliko ruto čez pleča, noge ji je zavila v plahto in vprašala (111). Stavki so združeni v eno celoto, zato se pomožni glagol ne sme ponavljati, tedaj: ji zavila noge v plahto itd. Takih napak je precej, n. pr.: Segali so drug drugemu v roke, objemali so se in vriskali od radosti (259), prav: se objemali in vriskali. Tesno so stopali drug ob drugem, ozirali so se pogostoma med seboj v oči, smejali so se glasno in veselo (85).

Pohvaliti moramo Finžgarjevo domačo, pristno slovensko skladnjo. Pri njem skoro ni najti francoskih konstrukcij, ki so jih polne nekatere novejšje slovenske povesti. Grajati bi bilo le nekaj malenkosti. Rabo korak za korakom smo že omenili. V prvi izdaji je pisal še: Mlajši so se vodili roko v roki (287), zdaj je ta romanizem odpravil: so se vodili pod pazduho (85), še bolje bi bilo: za pod pazduhe. Neslovanski trpnik sem našel samo enkrat: ognjenih kač, ki bi se krivile kakor kodri deteta, pritiskane od grozne sile (262); slovenski je tvornik: ki jih pritiska grozna sila.

Odpravil je tudi mnogo tujk. Pakete je nadomestil z zavoji (30, 39), plafon s stropom (5), provincialno mesto s podeželskim mestom (249), tuš z mrzlim polivom (108; tuš je nemška izreka francoskega douche; taka kuhinjsko-nemška beseda je tudi šató, franc. chaudière), šlitažo je nadomestil z vožnjo s sanmi (19) itd. Opustil je vabank, lekcije, negacijo, bumbug (angl. beseda, ki pomeni slepilo, sleparstvo) itd.

Mnogo nepotrebnih tujk pa je še ostalo. Čemu toliko francoskih tujk? Zakaj bi morala Pavla sestiti Vinku vis-à-vis (25) in ne nasproti? Zakaj zdravnik promenira s Pavlo (77)? Promenirati je povrh še nemška posebnost, francoski se promenira. Ali ni gospa bolj mogočna beseda kot dama? Francoske besede so rabili v prejšnjem času nemški plemiči, meščani in uradniki, ki so se sramovali jezika svojega ljudstva (Heintze, Deutscher Sprachhort, Leipzig, 1900, str. 212). Za kredenco imamo prelepo domačo besedo láva, za nemško gardino imamo zaveso, za marko imamo znamko itd. Opravičene bi bile tujke govorečih oseb, da jih pisatelj označi, n. pr.: »Naj bodo gnadljivi, gospod doktor« (15), »Ješ, ješ, ješ — Peter, teta' so mi rekli. Oj, tavžent žegnov nanje!« (18) — tako govori strežnica v bolnici. Ali: »Faktično, pozabil sem... Interesantna, taka razglednica s samo številko, kaj ne?« (74) — tako govori nadporočnik. Umetniško neopravičljive pa so tujke v opisu, kjer nastopa pisatelj s svojo besedo. Čemu v opisu kaj takega, kakor je n. pr.: Leksikon komplimentov se je razgrinjal pred njo (72), ali: Komaj je izrekel konvencionalni-banalni stavek (126) itd. Čemu preprost delavec mehanično odpira vrata? Čemu ponekod dvojen jezik? O kontrolorki piše, da stopa energično (92),

o delavki, da stopa odločno (221). Nepotrebne so tudi nemške tujke, kakor plave oči, jenjati, masa delavstva, klofuta (na strani 177 je dal vendar zaušnico), hrbet je uprla k gorkim modlom (peči, slov.: pečnica), brihten itd. Odkar sem bral pri slavnem Hirtu (Geschichte der deutschen Sprache, München, 1919) žaljiv stavek: Das Slowenische ist mit deutschen Fremdwörtern stark durchsetzt, und es hat auch in seiner Syntax bedeutende Einflüsse vom Deutschen erfahren (str. 187), sem na nepotrebne nemške besede še bolj hud.

Dr. A. Breznik.

SLOVSTVO.

M. Elizabeta, O. S. Urs.: **Iz moje celice.** Druga knjiga. V Ljubljani, 1923. Založil uršulinski samostan v Ljubljani. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. Str. 154.

Pesnice v naši književnosti so redke. Od Turnograjske pa do Tauferjeve (če hoče kdo ceniti njene prvence) ti ni treba znati šteti niti do deset! No, pa saj drugod tudi niso na boljšem, povsod se drže tradicije, ki datira že iz antike.

Mati Elizabeta se je predstavila z drugo knjigo (če njenih prigodnic ne vpoštevamo) in je treba to poudariti. Druge naše pesnice so do ene ostale pri prvi in zadnji zbirki: lirika se je umaknila realnosti...

Svet matere Elizabete je krajevno ozek, a ker je poln večne Lepote in Ljubezni in Mladosti, ji ne more v njem usahniti vir pesmi. In te pesmi niso vsakdanje: mističen cvet so, ki dehti življenje Bogu vdane in posvečene duše. Sama jih uvodoma karakterizira:

Pesmi moje:
tihe celice cvetovi,
evharistični kresovi
gozdnega svetišča spevi,
Marijinih znamenj dehteče kadilo,
duše vedno obhajilo,
večnih dalj odmevi.

Mati Elizabeta ciklično pesni (očividni Sardenkov vpliv). Šest ciklov, odgovarjajoče posameznim vrstam označbe, je povila v to zbirko in je razloček med ciklom in ciklom! Prva dva in četrti mi večinoma ugajajo, za druge tri se ne morem povsem ogreti. Zakaj? Tihe celice cvetovi, Evharistični kresovi in Marijinih znamenj dehteče kadilo obsegajo pesmi, ki so »hčerke trenutka«, medtem ko imamo v ostalih ciklih zavedna glosiranja molitev ali rekov, oziroma v Gozdnega svetišča spevih parafrazo daritve, ki jo je tudi že Sardenko pel. Če je že treba meditacijo nasloniti na tekst, pa naj bo obhajilna molitev ali vzklik: oko ni videlo..., bi bilo bolj naravno postaviti celoto kot motto in potem zlitii čuvstva in misli, ki jih je polno sveto ganotje, v zaokroženo enoto ene same pesmi. Tako bi se človek ž njo vse laže zatopil in ne motila bi ga misel vkljenjenega dela, ki citirani vzklik loči: Kar je Bog pripravil // Tistim, ki ga ljubijo.

Sicer je z mistiko religiozne pesmi križ. Proiciranje v večnost, oziroma iz večnosti v naše bedno življenje, bi zmožel le mojster tenkega, tenkega